

שתי התפרצויות של מחלת הריריות בבני-בקר

הקדמה

מחלת הריריות אינה תופעה חדשה בארצנו. לאחרונה נתגלתה גם בעגלי יבוא יונקים מארה"ב. בשל דמיון הסימנים הקליניים של מחלה זו לסימניהן הקליניים של מחלות נגיפיות אחרות — כדלקת מדבקת של האף וכלי הנשימה (IBR), נזלת ממארת ועוד, אין האיבחון של מחלה זו במקרים רבים קל כל עיקר.

להלן תיאור התפרצות המחלה בשני עדרים בדרום הארץ, אשר בהם נפגעו עגלים בגילים שבין 5 ל-15 חודש ויותר.

משק א'

מתוך קבוצה בת 50 עגלי פיתום בני 5–8 חודשים גילו 7 עגלים, תוך תקופה של חודשיים, סימני מחלה שהעיקריים בהם היו: שלשול מימי, מסריח, הפרשת נוזל רירי מהנחיריים, כיבים בגדלים שונים על הלשון, החניכיים, השפתיים והנחיריים, הפרשת רוק מהפה ובצקת הריאות. מתוך 7 עגלים אלה מתו שלשה, אחד נשחט בשלב מתקדם של המחלה, שנים נשחטו לאחר תקופת טיפול ואחד החלים לאחר טיפול. הטיפול הסימפטומטי בשלושת המקרים כלל: נוזלים וגלוקוז בוריקה תוך-ורידית, אנטיביוטיקה, תכשירי סולפא, ויטאמינים וקורטיזון.

בבדיקות שלאחר המות היו המימצאים הברורים ביותר: כיבים רבים בושט, בקיבה האמיתית ובמעיים, ודימומים רבים בריריות השונות. בצקת הריאות נמצאה ברוב המקרים. הבדיקה הבקטריולוגית של כל הדוגמאות שנשלחו למכון הוטרינרי נסתיימה בתוצאות שליליות.

באבחנה מبدלת הובאו בחשבון: מחלת הריריות, נזלת ממארת, דלקת מדבקת של האף וכלי הנשימה (IBR) וסלמונולוזיס. לאור תוצאות הבדיקות הבקטריולוגיות, מימצאי הבדיקות שלאחר המות והבדיקות ההיסטופתולוגיות שבוצעו במכון הוטרינרי, נראה היה שהמדובר במחלת הריריות.

בבדיקה של כל קבוצת העגלים והעגלות בגיל 4 עד 15 חודש בעדר זה, נראו אצל מספר

רב סימני ארוזיות ישנות, בעיקר בחניכי הלסת התחתונה, וכמו כן סימני היפרקרטוזיס בסביבות הנחיריים. מימצאים אלה הוליכו למסקנה שחלק ניכר מהעגלים עברו את המחלה בצורה התת-קלינית.

משק ב'

תוך מספר חודשים אובחנו בעדר זה למעלה מ-18 מקרים ברורים של המחלה בעגלות בנות 4 חודשים עד שנתיים. למרות הטיפול שניתן ל-16 מהן, מתו, או נשחטו במצב גרוע, 14 עגלות. אופיני במשק זה היה מהלכה המתמשך של המחלה: היו מקרים בהם עגלות שמצבן היה שפיר למדי, מתו בשלב מאוחר יותר, עד חדשיים לאחר הופעת הסימנים הראשונים.

גם במשק זה היו סימני המחלה האופייניים שלשול מימי ומסריח, סימני התיבשות כללית, הפרשה מימית מן הנחיריים, וכיבים בריריות הפה והנחיריים. הבדיקה ההיסטופתולוגית במכון הוטרינרי אישרה גם בעדר זה את האבחנה — מחלת הריריות.

במשק זה, כבמשק א', לא צורפו לעדר כל בעלי חיים מן החוץ, במשך ההתפרצות או לפניה.

דיון

עד כמה שידוע לנו לא נרשמו בישראל עד כה התפרצויות בעלות ממדים כאלה בבני בקר מקומיים.

מספר נקודות מאפיינות את ההתפרצויות בשני המשקים הנ"ל:

א. גילם הגבוה, יחסית, של בני הבקר החורגים: בין 4 ל-15 חודש, ובמקרה אחד עגלה בת שנתיים.

ב. התחלואה הגבוהה בשני המשקים: נראה שמספר הנגועים, כולל הצורה התת-קלינית, עבר את המחצית.

ג. אחוז התמותה הגבוה: 6 מתוך 7 חולים קלינית במשק א' ו-14 מתוך 18 חולים קלינית במשק ב', בין מקרי המות נכללו מקרי שחיטת הדחק.

ד. חוסר יעילותו של הטיפול ברוב המק-

על בעיות הרפואה המונעת בדלקות העטין

(הירהורים והערות)

הן מנקודת הראות הבקטריוλογית והן מנקודת הראות המשקית-היגיינית.

אף ההתלהבות והמרץ הרבים שאיפיינו את ד"ר קטהיין בעת החדירו לארצנו את שיטת המבחן הקליפורני (C.M.T.) גרמו בשעתו לחלוקי-דעות. למרות התרומה החשובה של המבחן הקליפורני, הוא לא סיפק את התוצאות המקוות בגלל חסרונותיו ומגבלותיו המוכרים לכולנו.

נציין בצער שנפלנו למעשה לאותו הפח שנטמן למדינות אמריקה ואירופה הצפונית במסגרת המסע לביעור המאסטיטיס. עם המצאת הפאניצילין וראשית שימושו בשטח הוטרנירי, התבררה פעילותו הספאציפית המצויינת נגד הסטראפטוקוקוס אגלקטיה. בדיקות בקטריולוגיות וטיפולים בהתאם, גרמו ממש לעקירת תה מהשורש של הדלקת הסטראפטוקוקית. דלקת כרונית זו, שהציקה לבוקרים במשך דורי-דורות, היוותה את מוקד המחקר המדעי, בשטח המאסטיטיס במחצית הראשונה של המאה הנוכחית. ברבות השנים התברר שבד-בבד עם חיסול הדלקת הסטראפטוקוקית, הלכו וגדלו ממדי הדלקת הסטאפילוקוקית, העמידה בפני הפניצילין, ואשר המאבק נגדה קשה הרבה יותר. התגברות הדלקת הסטאפילוקוקית נבעה מחמת התופעה של עירעור שווי-המשקל המיקרובי בעטין.

בארצנו, שבה בעיית הדלקת הסטראפטוקוקית קטנה וחסרת-ערך מעשי, כוון למעשה רוב המאבק הפרופילאקטי והטפולי (תכנית לרנאו) נגד זני הסטאפילוקוקים השונים; אך בד בבד עם ביעור הסטאפילוקוקים הלכה וגברה לאי-ערוך תכיפות דלקות הקולי המפורסמות, שאמ-צעי הלחימה נגדן מסובכים עוד יותר. תצפיות המאמתות עובדה זו נערכו בשעתו ע"י בוקרים רבים. הח' עמרם אפרתי, מרכז רפת משק "דן", עורר בשעתו את תשומת-ליבי לעובדה זו, מתוך הניסיון העגום של משקו, בו בוצעו טיפוסים לים אנטיביוטיים סיסטמאטיים בשיטה הארצית.

הביעור הסיסטמאטי של דלקות העטין באמצעות בדיקות בקטריולוגיות שגרתיות, מבחני רגישות לאנטיביוטיקה וטיפולים בהתאם, אשר בוצע בארץ ע"י ד"ר לרנאו וחבר עוזריו (בקנה מידה ארצי) וע"י ד"ר לוטן (בעמק-הירדן), נתן כידוע תוצאות השנויות במחלוקת. ד"ר ריפין מציין לשבח ובצדק את "הפלא הגדול" של חיסול המאסטיטיס במשק עין-חרוד מאוחד. אני אישית מאמין שהשינויים במבנים, במימשק, בצורת החליבה, באירגון המכונים ובהיגיינה של החליבה, שהיו תנאי בל יעבור להצטרפות לתכנית ד"ר לרנאו, היו בעלי חשיבות גדולה יותר לפתרון בעיות העטין מאשר עצם הסקר והטיפולים האנטיביוטיים. ובכך גדולתו של ד"ר לרנאו שהקיף את מכלול בעית הטאסטיטיס.

רים: כנראה בשל ההתגלות המאוחרת של סימני המחלה, בשלב בו היו השינויים במערכת העיכול כה מתקדמים שהריפוי לא היה עוד אפשרי. בשליש מן המקרים היה מהלך המחלה מהיר ביותר: יום-יומים עד למוות. בשאר המקרים היתה המחלה מלווה בתופעות יותר כרוניות והתמשכה בין ארבעה ימים לחדשיים. איבחון מקרי המחלה התת-קליניים נתאפשר בעזרת בדיקה מדוקדקת של הפה, האף והנחיריים.

סיכום

תוארו המימצאים הקליניים והפתולוגיים של שתי התפרצויות של מחלת הריירות בעגלות ועגלים בשני עדרי בקר בדרום הארץ. המחלה הצטיינה בשיעורי תחלואה ותמותה גבוהים.

הוקרת תודה

לד"ר ת. גובל, לד"ר פ. גוימן ולד"ר א. קלופפר, מהמחלקה לפתולוגיה, במכון הוטרנירי, בית דגן, בעד עזרתם באיבחון המחלה.

ב. מחנאי

החקלאית, אורים

מתוך "רפואה וטרנירית" כרך כ"ג, חוב' ג'.